

OB KNJIGI PROF. DR. STANETA
JUŽNIČA:

Identiteta

Nisem antropolog, marveč sociolog. Zato moje presoje in premisleki ne morejo nadomestiti celovite strokovne ocene slovenske antropološke vede, ki bo morala svoje delo še opraviti. Pa vendarle sem prepričan, da imamo ob delu prof. dr. Staneta Južniča tudi sociologi kaj povedati. Ne le zato ker je to delo interdisciplinarno, marveč tudi zato ker je tematika identitete še posebej v postmoderni družbi eno od temeljnih socioloških vprašanj. Prav ima prof. Južnič, ko pravi v svoji predstavitvi: »Dodatni razlog za obravnavo vprašanja identitete smo našli v zmedu in zbežanosti, ki je delež naše sodobnosti, ko človek in cele človeške skupnosti skoraj obupano iščejo svojo identiteto. Prenehale so mnoge zagotovljenosti in stalnosti. Človeštvo je še posebej razrvano z izpostavljanjem etnične, religiozne, narodne in nacionalne identitete, kar se zdi kot izhod iz razpadanja in razkrajanja mnogih drugih skupinskih in kulturnih identitet. Omajale so se torej nekatere identitete in krepijo se druge. Posebno presenečajo partikularizmi, ki rušijo enotnost človeštva in utirajo pota vse številnejšim sporom, še posebej nacionalnega pomena. To se dogaja v času, ko padajo komunikacijske pregrade in dosežki človeštva v tehnološkem in produkcijskem smislu narekujejo njegovo enotnost in kar zahtevajo sodelovanje, sovpadanja in prekrivanja.« (str. 5)

Sam mislim, da prava planetarna kriza mnogovrstnih identitet za sociologa v bistvu ni presenetljiva. Tudi ne bi smela biti presenečenje kriza slovenske nacionalne identitete, ki smo ji priča prav v letošnjih vročih poletnih dneh. Planetarna kriza identitet sovpada s koncem drugega tisočletja človeške zgodovine, zaznamovane s Kristusovim rojstvom in s tem z vzponom in erozijami univerzalnega krščanskega religioznega sistema, ki je odločilno zaznamoval svetov-

no, a močno protislovno gospostvo krščanske evropske in ameriške civilizacije. S tega vidika je naša domača identitetna kriza z vsemi svojimi posebnostmi samo del planetarne. Vsaj trije ključni razlogi zanjo so v temeljih družbenih dogajanj v svetu, ki še nikoli ni bil tako povezan in soodvisen kot na pragu tretjega tisočletja.

Prvega najdem v razpadu, pravem razkroju in samouničenju velikih družbenih svetovnih gibanj in ideologij kot sistematiziranih in urejenih zamisli o ureditvi človeškega sveta in medčloveških odnosov. Posebej po koncu druge svetovne vojne in sorazmerno enotnem človeškem uporu zoper nacizem, ki je povečeval eno samo identiteto in grobo uničeval drugo, se je zdelo, da bo prišlo na svetu do večinske ureditve družbenih sistemov, ki bodo temeljili na spoštovanju človekovih pravic, torej na spoštovanju najdragocenejše: človekove individualne identitete. Spomnimo se mogočnega protikolonialnega gibanja in osvobajanja držav in narodov tretjega sveta. Spomnimo se napovedovanj o zblizevanju med kapitalistično in socialistično ideologijo. Ne pozabimo velikih napovedi o enotni svetovni gospodarski ureditvi. Pa se je protikolonialno gibanje sprevrlo v svoje nasprotje in hkrati ob nastajanju novih dežel in držav povzročilo kaos, zatiranja vseh vrst, ubijanja in vojne na neevropskih celinah. Socialistična ideologija je spremenila svojo zamisel o socialnopravični družbi v najbolj krute sisteme omejevanja in zatiranja sredi Evrope in povzročila velika razočaranja stotine milijonov sreče in praviče željnih ljudi. Itn.

Drugi razlog odkrivam v nesluteni eksploziji individualnega in skupinskih egoizmov. Prav nič, skoraj nič ni ostalo od velikih gesel francoske revolucije: egalite, fraternite, liberte. Potem ko se je zdelo, da bi človeštvo našlo mejo med upravičenim, celo ljubo-sumnim varovanjem posameznih identitet in izključljivostjo, uničevanjem drugih in drugačnih, se žal to ni dogodilo. Vedno, tudi v starem svetu je živelo množstvo različnih identitet, pluralizem različnih, drugačnih.

Toda tisti svet ni bil enoten. Sestavljen je bil iz veliko med seboj nepovezanih in samozadostnih svetov, ki so redko le občasno trčili drug na drugega. Sedanji svet pa je enoten, med seboj povezan, celo soodvisen. In zato zahteva strpnost do različnosti in drugačnosti. A kljub velikim besedam in deklaracijam je prav ta potrpežljiva, razumevajoča strpnost redka dobrina in včasih celo cinično zaničevana, pa naj gre za odnose med posamezniki ali večjimi entitetami. Ali lahko človeštvo premeta ta cinizem?

Tretji razlog pa je povezan z veliko krizo racionalizma, krizo, včasih naravnost oholega prepričanja, da človek z razumom zmore vse, ne le razumeti, marveč tudi narediti. Človek = Stvarnik. Vsaj zadnjih dvesto let je središče sveta živelo v pravi »zlati« mrzlici tehničnega napredka. Doživeli smo pravi izbruh inovacij in iznajdb. V kratkem času smo preživeli dve družbi: industrijsko in potrošniško ter vstopili po Hermanu Kahnu v tretjo »postindustrijsko« in po Mac Luhanu celo v »elektronsko« revolucijo. Vsa ta pohlepna naglica je bistveno razrahljala antropološko ravnotežje in seveda povzročila mnoga razočaranja, povezana s pretvorbo naravnega v umetni ritem življenja. Predvsem pa je neusmiljeno pokazala na meje človekovega razuma in omejeno obvladljivost sveta.

O vsem tem in mnogočem drugem nam govori tudi knjiga prof. Južniča. Čeprav jo namenja študentom Fakultete za družbene vede po svoji sistematiki in izvornosti, presega ta cilj. Dobrodošla bo študirajočim družboslovcem na vseh smereh in fakultetah. Pa tudi tisočem slovenskih izobražencev, ki bi radi poiskali svoje odgovore tudi za krize identitete, ki jih sami opazujejo ali celo sodoživljajo. Južničeva zadnja knjiga je najboljša med vsemi njegovimi, ki smo jih do zdaj lahko prebirali. Vsaj po mojem mnenju.

Zdenko Roter

ZDRAVKO MLINAR (ED)

Globalization and Territorial Identities

(Avebury, Aldershot 1992, str. 172)

S koncem hladne vojne se je končalo obdobje ideološkega tekmovanja in razgalila iluzija soglasja pri oblikovanju in usmerjanju svetovne ureditve. Preseganje splošno znanih ugotovitev, ki so prevladovale med 1945. in 1989. letom, pa je razkrilo tudi vse očitnejše analitične in eksplanetarne težave. Prvič, kako konceptualno zajeti globalizacijo kapitala in komunikacij. Drugič, kako naj obravnavamo poroznost državnih meja glede mamil, nezakonite imigracije, razvrednotenja okolja, nezaželenih idej in groženj, finančnih tokov in bančnih operacij, ki postavljajo celo vrsto novih vprašanj o naravi in smotnosti suverenosti kot temeljnega pristopa k porazdelitvi oblasti na globalni ravni. Tretjič, v kakšnem obsegu je posploševanje gospodarskih, političnih in pravnih življenjskih razmer ljudi po svetu povzročilo homogenizacijo bistvenih razlik ali pa pojasnjuje vsaj njihovo življenjsko sorodnost. In četrtič, ali to pomeni, da ni več mesta za teritorialno različnost in teritorialne identitete.

Implikacije »krčenja prostora«, »časovno-prostorske zgotovitve« ali prehoda od »prostora krajev« k »prostoru tokov« so res da tudi v ogrožanju avtonomije in teritorialne identitete, vendar samo tiste tradicionalne, utemeljene na prostorski neprekinjenosti, homogenosti in jasno razpoznavnih mejah. S prehodom iz moderne v postmoderno družbo in politiko se namreč uveljavlja tudi težnja po vse bolj fleksibilnih, raznovrstnih, individualiziranih in (re)konstruiranih teritorialnih identitetah v kontekstu lahko dostopne raznovrstnosti vsega sveta. Njihova prihodnost pa ni v frontalni ločenosti, ampak v selektivnem združevanju, tako da se njihova identiteta oblikuje kot križišče v pretoku ljudi, blaga in idej, ne pa kot otok ob ekskluzivni naravi teritorialnih enot. Na spremembe v teritorialni organiziranosti družbe v nastajajoči globalni civilizaciji tako ne smemo gledati enostransko, iz linearne perspektive, kot homogenizacijo, kot trend